

Karel Altman, Praha u piva. Vyšehrad, spol. s r. o., Praha 2015, 238 s.–

Dílčím otázkám z dějin a kultury českého pohostinství věnoval Karel Altman nejméně patnáct odborných studií, publikovaných převážně v časopisu *Folia ethnographica*. K širší veřejnosti se obrátil nyní už třetí knižní publikací. Po brněnských krčmách (*Krčemné Brno*, 1993) a pražských hospodách (*Zlatá doba štamgastů pražských hospod*, 2003) soustředil pozornost na konzum piva a okolnosti, které jej provázejí. Sám Brňan zvolil pražské „pivapitele“ a „pivomily“ patrně proto, že pro pražské pohostinství je pivo typičtější; v Brně se přece jenom konzumuje více vína. Časový záběr protáhl až na práh druhé světové války, tedy za hranici oné „zlaté doby“, již sám nazval v předchozí knize popisující dlouhé 19. století. Nicméně období mezi světovými válkami tu není pojednáno samostatně. Zmínky a příklady toho, jak se pivní kultura v té době měnila, jsou do značné míry náhodné a na vývojový aspekt autor v podstatě rezignoval.

Badatelské pole K. Altman celkem jasně vymezil: nezabývá se výrobou piva, pivovary ani vývojem technologií. Ve svém hledáčku ponechal výhradně konzumenty a živnostníky a jejich vzájemný vztah, zprostředkovaný nabídkou piva a poptávkou po pivu, a nejrůznějším okolnostem, které tento vztah usměrňují. A to od kvality a povahy hostinských prostor až po cenu.

Formálně je kniha komponována jako osm kapitol s výstižnými názvy (Praha plná piva, Gambrinovy chrámy i mokré kapličky, Ze sudu až pod nos, Platit prosím, Něžný vztah, věrnost i závislost, Rytíři poctivé žízň, Působení piva na tělo lidské, Čas pití), z nichž vysvítají hlavní oblasti autorova zájmu: pivo jako produkt, konzumační prostor, způsob podávání, způsob

úhrady, vztah konzumentů k produktu – od požitku k požitkářství, extrémní a výstřelky, účinky piva na lidský organismus. Každá kapitola je členěna do podkapitolek a navíc doprovázena marginálními texty běžícími v postranních sloupcích. Zde jsem se jako čtenář v textu poněkud ztrácela. Ony marginální texty nejsou jen ilustračním doprovodem nebo konkrétními příklady k textu hlavnímu, jak na první pohled vypadají. Jsou mezi nimi i pasáže textu výkladového, nosného, zatímco hlavní text obsahuje řadu konkrétních příkladů, které bychom naopak očekávali v margináliích. Tato poněkud neobvyklá konstrukce knihy, volená patrně s úmyslem čtenáře upoutat, ubírá knize na přehlednosti. Ani zařazení do tematických kapitol není zcela systematické (například pozitiva a negativa pití piva jsou rozptýlena do více míst). To však nic neubírá na skutečnosti, že autor nashromáždil obdivuhodné množství svědectví o lidské povaze, zvycích a vztahu mezi Pražany a oblíbeným nápojem v obecné rovině, ale i svědectví o mnoha zajímavých osobnostech, o jejichž pivomilství se oficiální biografie sotva zmiňují. Kniha dýchá živočišnem, je barvitým svědectvím o specifickém odvětví společenské kultury, které zasahovalo i do vztahů rodinných, přátelských, sousedských i profesních a rovněž do dobového folkloru. Z pochopitelných důvodů sleduje autor především humornou a pohodovou tvář této subkultury, i když samozřejmě existovala také druhá, odvrácená tvář, s tragickými následky pro jednotlivce i rodiny. Humorný přístup k tématu podtrhují zvláště vybrané ilustrace: portréty, reklamy, ale hlavně žánrové kresby z dobového tisku, především Humoristických listů (vycházely v letech 1858–1941 a kreslili pro ně nejlepší karikaturisté své doby).

Adekvátně a nesporně výborně vybrané ilustrace bohužel neopatřil autor ani popisky, ani souhrnnou informaci, což u materiálu tohoto typu často ani není možné.

Nabízí se pochopitelně porovnání s předchozí Altmanovou knihou o pražských pivomilech, nazvanou *Zlatá doba štam-gastů pražských hospod*. I když se na řadě míst autor opírá o stejné zdroje, pojetí této knihy je jiné. Zatímco v té první dominuje moment sdružování u piva (problémy stolních společností, spolkových slavností, pivních spolků, politikaření v hostincích apod.), *Pražané u piva* jsou představeni spíše jako individuality s vlastními

zálibami, zlozvyky, radostmi a starostmi. Podstatný rozdíl je však v odborném aparátu obou knih. Zatímco v první se autor spokojil výčtem pramenů (mezi něž zařadil i primární a sekundární literaturu) k jednotlivým kapitolám – a nevyhnul se tak zbytečnému opakování – recenzovaná kniha má precizní poznámkový aparát ke každé kapitole, dokonce zvlášť i k marginálním textům. Krom toho obsahuje samozřejmě obsáhlý seznam vybrané literatury a anglické shrnutí.

Lydia Petráňová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Jan Rychlík – Magdaléna Rychlíková, Podkarpatská Rus v dějinách Československa 1918–1946. Vyšehrad, Praha 2016, 234 s.–

Historiografie prací o Podkarpatské Rusi je poměrně rozsáhlá. Souvisí to s faktem, že dějiny Zakarpatské oblasti se dotýkají historie Ukrajiny, Maďarska, Česka, Slovenska, Polska, Rumunska, ale i dalších států, které měly vliv na vývoj tohoto regionu. Publikace historika Jana Rychlíka a jeho manželky – etnoložky Magdalény se tak řadí mezi příspěvky, které nejnověji obohatily poznání jedné z historických etap Zakarpatské oblasti, kdy byla Podkarpatská Rus součástí Československé republiky. V současnosti po tematickém sborníku „Podkarpatská Rus“ Národního archivu ČR z roku 2015 (Paginae historiae. Sborník Národního archivu, 23/2015, č. 2: Podkarpatská Rus, 366 s., red. svazku David Hubený), který je širší čtenářské veřejnosti obtížněji dostupný, přibližuje monografie J. a M. Rychlíkových dějiny Podkarpatské Rusi na základě studia archivních zdrojů nejenom v českých archivech, ale i v zahraničí, konkrétně Státním archivu

Zakarpatské oblasti v Užhorodě, a dále tištěných pramenů a literatury.

Publikaci uvádí autoři jednak krátkou úvahou – předmlouvou „Podkarpatská Rus a její obyvatelstvo“, se zaměřením na vysvětlení používání pojmů Podkarpatská Rus a Rusíni, jednak předmlouvou k druhému vydání práce. V roce 2010 totiž autoři získali grant Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky na výzkum hospodářského, sociálního a kulturního vývoje Podkarpatské Rusi v letech 1919–1939 a výstup z tohoto výzkumu publikovali v rámci ediční řady Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky v roce 2013. Zpracování nynější monografie je rozšířeno o nové výsledky archivního bádání a poznatky z domácí i zahraniční literatury vydané v letech 2013–2015. Je na místě připomenout tuto skutečnost z toho důvodu, že obsažná heuristická základna, o kterou